

Freinet-műhely Tiszabón

„Tanítsd a gyermeket az ő útjának módja szerint, még mikor megvénhedik is, el nem távozik attól.”

(Példabeszédek, 22.6)

Tiszabó kisközség Jász-Nagykun-Szolnok megye volt Törökszentmiklósi járásnak közepén, közvetlenül a Tisza partján. Zsácutca, végállomás, innen a busz sem megy tovább. Nemcsak közlekedési szempontból igaz ez, hanem gazdasági és szociális téren is. Az előző rendszer szerepkör nélküli településként kezelte a községet. Volt gazdasági vasútja, révje, hajóállomása, ma egyik sincs. A falu lakosságának nagyobb része cigány származású. A helybeli cigány lakosságnak nincsenek hagyományai, a cigány nyelvet nem beszélik, bár az utóbbi időben a gyerkek egyre érdeklődőbbekké válnak e tekintetben.

A munkaképes korú lakosság nagy része munkanélküli. A faluban minimális munkalehetőséget kínál a Polgármesteri Hivatal, valamint a halódó termelőszövetkezet. Az egy főre jutó személyi jövedelemadó-bevétel szempontjából messze az utolsók vagyunk a megyében, a munkanélküliek százalékos arányban viszont éllovasok. (Azt hiszem, országos viszonylatban is előkelő lenne a helyezésünk ebben a szomorú versenyben!) A nagykorú lakosságnak jelentős százaléka munkanélküli. A kömyéken nincs munkalehetőség. A nők helyzete még nehezebb. Ők csak nyaranta tudnak munkát vállalni a fegyverneki gyümölcsösben.

A rendezetlen családi körből kikerülő gyermekeknek már az óvodában és később az iskolában nagyon nehéz megállni a helyüket, hiszen itt minden elhangzó mondat tele van számukra érthetetlen szavakkal. Mintha egy idegen nyelvet kellene megtanulniuk. A gyermeki konkrét képi gondolkodás elevenen él bennük, de már az óvodás gyerekekkel is felnőtt módra folyik a beszélgetés. Természetesen ezt a gyerek nem érti. Mindezek súlyos kudarcélményekkel járnak. A túlsúlyban az értelmi nevelést, az oktatást hangsúlyozó, a gyermekek fejét mindenáron teletömöködni kívánó emberek úgy gondolják, ők – mint felnőttek – pontosan tudják, mi érdeklő a gyermeket. S egyedül ők hivatottak ennek mérésére. A gyermek érzelmeivel keveset törődnek. A fontos, hogy a feje „tisztá” legyen, s pontosan adja vissza a tanár szavait. Mélyen egyetértünk

Eötvös Józseffel, aki a következőket írta: „Nem kellene a nevelésnél soha elfelednünk, hogy az észnek, mint a kardnak, hogy hasznavehető legyen, nemcsak élre, de szilárdságra is szüksége van, s hogy felette sok köszöritülés nemcsak élesít, de gyengít is.”

Sokan – nézetünk szerint tévesen – úgy gondolják, hogy a következőket követelés-sel, fegyelemmel „rendre lehet szoktatni” a gyermeket. Így aztán végképp kedvüket szegik. Folyvást bizonyítékot adnak a gyermeknek arról, hogy ő nem tud semmit, kevesebb, másodrendű. Így a gyermekek vagy önbecsülésüket veszítik, vagy még karakteresebben jelentkezik én-tudatuk, és ez sokszor verrekedés, durvaság formájában is megnyilvánul. „Különbözöm, tehát vagyok” – milyen igaza volt Ignatusnak. Hiszen minden egyes gyermek képességeit tiszteletben kell tartanunk, s lehetőséget adnunk arra, hogy amelyik még ezen képességek közül nem tudott felszínre kerülni, szabad utat kapjon, ne pedig örök életre lefojtva maradjon.

Iskolánkban sok éven át tartó módszer volt, hogy kiválogatták a gyermekeket. Volt egy „jó” és egy „rossz” osztály, s már maga az a tény, hogy egy gyermek „á”-s vagy „b”-s lett, előrevetítette a későbbi kudarcokat vagy eredményeket (Pügmalion-effektus). Kevés lehetőségük volt arra, hogy a kísérletező, felfedező kedvüket kiélhessék. Még a technika tantárgy keretein belül is az elmélet kezdett dominálni. Amikor három évvel ezelőtt megindult az első kézműves klub, a gyermekek tömegével jártak el oda,

hiszen az addig ismeretlen, új technikáknak olyan felhívó jellegük volt, aminek nem tudtak ellenállni. Az addig lefojtott képességek itt teret kaptak, sikert, örömet jelentett az alkotás, a szabad munkavégzés. A kudarcok azonban, melyeket a délelőtti órákon még el kellett szenvedniük, maradtak.

A fenti tényeket figyelembe véve döntött úgy az iskola tanári kara, hogy új utakat kell keresnünk, amelyek lehetővé teszik, hogy a gyerekek megszeressék az iskolát, jól érezzék itt magukat, 1989-ben indult iskolánkban egy kísérlet...

Balogh Klára

Az akkori igazgató, *Tolnai Antal* által vezetett és azóta lezárult iskolakísérlet értékeiről, kudarcairól elemzés készült, amely abból a felismerésből indult ki, hogy Tiszabón a cigánygyerekek rossz iskolai teljesítményének okai elsősorban az alacsony színvonalú pedagógiai munkában és a korszerűtlen pedagógiai módszerekben keresendők. Ezért az iskolakísérlet kezdetén tanfolyamok szervezésével, vendégelőadók meghívásával, a modern pedagógiákat ismertető irodalom beszerzésével lehetőséget teremtettünk arra, hogy a pedagógusok megismerjék, illetve megtanulják, munkájukba beilleszék, beépítsék azokat a módszereket, melyek reményt adhatnak arra, hogy a gyerekek iskolával, tanulással szembeni magatartásuk megváltozzon, tanulmányi munkájuk javuljon.

Az iskolában rendszeressé váltak a pedagógiai műhelybeszélgetések. A pedagógusok különféle – Gordon-, drámapedagógiai, Freinet-, dislexiaprevenció – tanfolyamokon vehettek részt, sőt négyen az akkor induló Waldorf-tanárképzésbe is bekapcsolódtak, melyet el is végeztek.

Az iskola pedagógusainak egy része élt az iskolakísérlet adta lehetőségekkel, és az előkészületek után alakult meg a Freinet-műhely, kidolgozásra került az emberismeret tantárgy, létrejött a Speciális Szakiskola (14–16 éveseknek) és az eltérő tagozaton dislexia prevenciósi módszerek alkalmazásával javult a pedagógiai munka. Sajnos, személyi problémák miatt a Freinet-műhely kezdeti négy tanulócsoportja egy csoportra csökkent,

a pedagógiai munkában megindult pezsgés lelassult, majd az igazgatóváltással leállt. Az iskola visszaállt az iskolakísérlet előtti rendre, mellette egy tanulócsoporttal szakmailag független műhelyként megmaradt a Freinet-műhely, mely az iskolakísérlet szellemében, annak folytatásaként jelenleg is működik.

A Freinet-műhely pedagógiai programja az adott évfolyam általános iskolákban

A népesség kb. 30%-a 3–16 év közötti gyermek. Az általános iskolában 319 gyermek tanul, közülük 226 fő cigány származású. Az iskola tanulóinak 27%-a veszélyeztetett, 68%-a hátrányos helyzetű. Sok olyan gyermek tanul iskolánkban, akiknek családi háttere nem harmonikus. Az apák többsége munkanélküli, az anyák – néhány kivételtől eltekintve – a háztartást vezetik, ami érthető, hiszen többgyermekes családokról van szó. A megélhetési forrás: a munkanélküli segély és a családi pótlék. Mindez meglehetősen kevés, sokszor jó, ha élelemre és ruházkodásra futja.

meghatározott követelményeit figyelembe véve a következő alapokra épül:

A *Celestin Freinet* nevéhez fűződő pedagógiai módszerek a Waldorf-iskolákban alkalmazott, *Rudolf Steiner* által kidolgozott pedagógiai elvekre, a drámapedagógiára, a helyi sajátosságokra és a munkát vezető pedagógus adott tudására és tapasztalataira épülnek.

A Freinet-műhely egy napja

A nyolcadik osztályban a Waldorf-pedagógia módszerének megfelelően osztálytanító vagyok, minden tantárgyat én tanítok a gyerekeknek úgynevezett epo-

chális rendszerben. A különféle készség-tárgyakat és a német nyelvet is a krónikus tanárhány miatt én kényszerülök tanítani (kivétel jelenleg a testnevelés).

Hét után pár perccel érkezem az iskolába, ahol már két-három gyerek vár, ettől kezdve folyamatosan érkeznek a többiek. A mi házunk részben másképp van berendezve, mint a hagyományos iskolai tantermek.

A negyedik osztály elején, az új program első lépése, hogy a tevékenység színhelyét megteremtjük. Törekvéseinknek egy olyan hely felelt meg, ahol hagyományos értelemben is lehet tanulni, de azon túl csoportmunkát, kézműveskedést, többféle egymástól eltérő foglalatosságokat, közösségi játékokat, kommunikációs dramatikus játékokat is lehet csinálni, ahol lehessen énekelni, közösen zenélni és még sok egyebet művelni.

Legyen a hely otthonos, kellemes, formálható, alakítható, saját ízlésünknek megfelelő, díszíthető, legyen a miénk. A házikó egyik szobájában található a beszélgetőkör, mely szőnyeggel leterített, padokkal és székekkel körülvett tér, közepén a gyerekek által készített asztalka. A falon falvédő, mely falújságként szolgál, rajta az osztályújság, a *Palacsinta* (1) eddigi példányai, gyermekmunkák, aktuális hírek, fotók, levelek, egyéb, a gyerekek által kitett képek, festmények. Ugyanitt könyvespolc is van, melyen újságok, folyóiratok, könyvek találhatóak.

A terem másik sarkában a műhely, ahol a szövőállványok, a fazekaskorong és az ezekhez a munkákhoz tartozó anyagokat tartalmazó polcok, szekrények. A harmadik sarokban a házinyomda, melynek polcain a nyomtatáshoz használt festékek, eszközök, hengerek, linómetszők, linóprés, stencilgép található.

A másik szoba hagyományos értelemben vett tanterem, ahol mozgatható, más és más munkaformához átalakítható padok és könyvesszekrény található. A tábla melletti sarokban évszakasztal (kis asztalka terítővel), melyen néhány közeli hagyományos ünneppel kapcsolatos kép, az évszakhoz kapcsolódó virág, termés, gyertyatartó rajta gyertyával, melyet jelentősebb események alkalmával meg lehet gyújtani.

(Ilyen esemény volt negyedik és ötödik osztályban a tanulás kezdete minden nap; a gyerekek el is nevezték a figyelem lángjának, mivel ez segítette a koncentrált odafigyelést a tanulás ideje alatt.

A folyosón, a tanteremben, a műhelyben, az előtérben a falakon mindenhol a gyerekek rajzai, festményei, nyomtatványai.

A gyerekek nagy része fél nyolc körül már megszokott reggeli életét éli a házikóban. Szól a zene, próbál a műhely folklór együttese, a Palacsinto Glasso (a Palacsinta hangja). Készülnek az otthon elfelejtett házi feladatok, néhányan barkácsolnak, verset tanulnak, olvasnak, beszélgetnek, én a napi munkákhoz szükséges eszközöket készítem elő, amiben hol az egyik, hol a másik gyerek segít, s közben beszélgetünk. Mire nyolc óra lesz, csaknem mindenkiel szót váltottam. A negyedik osztályban, a program kezdetén, ez a reggeli készülődés érezhetően a nap egyik legfontosabb része volt a gyerekek számára. Előtte, ugyanis a helyi szokásoknak megfelelően csak öt perccel nyolc előtt mehettek be a tantermükbe, ha jött a tanár néni. Akkor szinte rendszeresek voltak a késések. A reggeli, nyolc előtti események azonban hozzászoktatták a gyerekeket ahhoz, hogy időben megérkezzenek, a késések egy idő után megszűntek.

Nyolc órára mindenki a beszélgetőkörben ül. Egy közös verssel kezdjük a foglalkozást mindennap – a vers a 4–5. osztályban *Rudolf Steiner* egyik verse. Íme, nyers fordításban:

„*Felragyog a nyájas Nap,
ő világít egész nap,
lélek-szellem hatalom:
mozdítja lábam-karom.
A napfényben, Istenem,
embererőm tisztelem,
melyet a te jószágod,
a lelkembe beoltott,
hogy lehessen dolgos,
tudnivágyó, szorgos,
fény és erő tőled ered,
szeretet és hála neked.*”

A hatodik osztály óta a reggeli versünk szintén *Rudolf Steiner* verse. Nyers fordításban:

„Nézek a világra,
 a ragyogó napra,
 a fénylő csillagokra,
 a nyugvó kövekre,
 a fejlődő növényekre,
 az érző állatokra és
 az élő emberre, kiben
 a szellem lakik.
 A lelkeembe tekintek,
 arra ami a bensőmben él.
 Az isteni szellem működik bensőmben és a
 [lélekfénye
 ott kinn a világűrben.
 Hozzád fordulok, óh isteni
 lélek, hogy adj erőt és
 áldást a tanuláshoz és
 a munkához!

Ezután néhány dal következik, melyet közösen énekelünk. Ezek lehetőleg olyanok legyenek, melyek belső figyelmet, összpontosítást igényelnek. A dalok változnak, az adott évszakhoz, ünnepekhez kapcsolódnak, van köztük népdal, cigány hallgató, gregorian dallam, egyéb. Jelenleg a Hej romale, hej shavale kezdetű cigány hallgatót énekeljük, majd az A pócsaki khangéri kezdetű cigány népdalt.

Az éneklést beszélgetés követi, amely aktualitásokról és a nap programjáról szól. Mindenki megszólalhat, szabadon megnyilvánulhat. Negyedik osztályban ezt mindig a szabad szövegek írása követte, így születtek az első áomleírások, történetek, mesék, és a Palacsinta újság első számai. A hatodik osztályban már elég volt hetente egyszer biztatni a gyerekeket arra, hogy mondják el és írják le az élményeiket. Ma már a legtöbben otthon írják a szövegeket a Palacsintába.

A beszélgetőkör után a tanteremben folytatódik a nap, ahol az aznapi versmondók készülődnek a táblánál, hogy csakúgy mint az egész tanévben minden héten, ezen a napon is elmondjanak egy verset, melyet minden gyerek számára aszerint választok ki, hogy valamilyen módon közel álljon a személyiségéhez, valahogyan hasson rá, s a vers elmondása adjon neki aznapra erőt, bátorságot, örömet. A gyerekek néhány hét után már tudják egymás verseit, s egymásnak idézik azok sorait.

A tanulás

A tanulás mindennap azonos időben, két tanítási óra idejének megfelelően, körülbelül a második és a harmadik óra időpontjában történik. Ez az időpont a legmegfelelőbb, mivel ekkor a legjobb a gyerekek koncentráció képessége.

A főtanítás alatt, az adott témakörnek megfelelően a tananyag mennyiségétől függően, egy-két hétig mindig azonos témával foglalkoznak. Az egy-egy témára adott időkeret az általános iskolai nevelés és oktatás tervében (ÁNOT) meghatározott óraszámmal megegyezik.

A tantárgyaknak megfelelő témák feldolgozása részben hagyományos módon történik. A tanulás mindig rövid ismétléssel kezdődik. Ezután az új anyagrészt rövid megbeszélése következik általában tanári előadással. A tanulók minden témakörből készítenek egy füzetet, melybe a megtanulandó témával kapcsolatban rajzok, vázlatok és gyakorlatok kerülnek. Az új ismeretek elmélyítésére vázlatokat készítenek az adott témáról a témakörfüzetbe. A vázlat után az új anyag további elmélyítésére feladatokat és gyakorlatokat végeznek, ami a Freinet-technikák alkalmazásával történik: a gyerekek táblákat, transzparenszeket, nyomtatványokat készítenek, kísérleteznek, megfigyeléseket végeznek és ezeket írásban rögzítik, esetleg vázlatot, rajzot készítenek róluk. Ezeket a feladatokat általában kiscsoportos formában oldják meg.

Egy-egy témakör végén a tanulók témazárót írnak, melyben számot adhatnak arról, hogy milyen mélységben sajátították el a tananyagot.

A téma felvezetése különféle módon történik, a fő cél az, hogy a gyerekek érdeklődését a lehető legjobban felkeltsük (pl.: biológia, Palacsinta újság készítése a Föld napja alkalmából; környezetismeret, uo. – kirándulás Budapestre; ufó-sztorik, hírek hatására; közös filmélmény: Rómeó és Júlia – irodalom és dráma). A témakör elején megbeszélem a gyerekekkel, hogy mi az, amit feltétlenül meg kell tanulnunk adott idő alatt. Közösen kiválasztjuk, ahogyan szeretnénk elvégezni a feladatot. Szétszétjük a tananyagot tanítá-

si napokra, ezután következnek a vállalások, ki mit, illetve ki milyen feladatot vállal. A kialakított terveknek megfelelően kezdődik az adott napi munka egy rávezető, figyelmet koncentráló résszel, mely a témához hangulatilag kapcsolódó versek és dalok közös előadásából áll. Ezt az adott témáról tanultak ismétlése követi, a gyerekek röviden felméri az eddig tanultakat. Majd kezdődik a terv szerinti munka, ha csoportmunkáról vagy közös tanulásról van szó, akkor egy problémafelvetéssel folytatódik az óra, mely a tervek szerinti, napi tanulnivalóra irányul. Ennek megbeszélése után a tanulnivaló elmélyítése céljából, a tananyaghoz kapcsolódó konkrét tennivalók következnek. Ezek: táblai rajz a füzetben is, vázlat, transzpa-

gi földrajz-témához lezárásként „Van-e élet a Földön kívül?” címmel egy rövid beszélgetést használtam.

A hét különböző napjain általában más és más jellegű készségfejlesztő foglalkozásokat tartunk, melyek végén az úgynevezett szabad munka szerepel.

Készségfejlesztés, gyakorlás

A fő tanulást követő egy óra általában 11–12-ig olyan foglalkozások ideje, melyek folyamatos gyakorlására minden héten szükség van. Ilyenek az idegen nyelv, a testnevelés, az ének, a rajz, és a kézműveskedés, a matematika és az anyanyelvi gyakorlatok. A hét napjain ebben az időben mindig ismétlődnek ezek a készségfejlesztő foglalkozások.

	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
8,00–8,30	Beszélgetőkör	————>	————>	————	Tanulás
8,30	Tanulás	————>	————>	————	Tanulás
11,00				Ének-zene	Dramatikus játékok
12,00	német nyelv	kézműves	festés	gyakorlatok, matematika, anyanyelv	beszélgetőkör,
13,00	szabad munka	szabad munka	testnevelés	szabad munka	beszélgetőkör, ünnepek, bulik

rens készítése, munkakártyán (2) lévő feladat elvégzése stb.

A tanulás a csoportmunkák során a csoportok rövid beszámolójával folytatódik. A csoportmunka, mely egy témakör bemutatására irányul, előre meghatározott terv szerint folyik, esetleg napokon keresztül. Célja egy beszámoló, egy előadás az osztály előtt, amiről a többiek természetesen vázlatot, jegyzetet készítenk.

Az adott napi tanulás lezárásaként az órán történik a rövid összefoglalás, utána egy történet vagy mese következik, mely a témához kapcsolódik, ahhoz kapcsolódó problémát vet fel. Célja, hogy a gyerekeket az óra után is, otthon is foglalkoztassa, amiről éppen tanulnak. Példának a jelenle-

Idegen nyelv

Sajnos, az iskolában jelenleg nincs megfelelő számú német tanár. Így átmenetileg, a szinttartás miatt az osztálytanító tartja ezeket a gyakorló órákat. A következő tanévben remény van ennek a problémának a megoldására, és ezt a foglalkozást szakos kolléga tanítja majd.

Kézműveskedés

Ezeken a foglalkozásokon a gyerekek a hagyományos technika tantárgy keretében végzett munkák mellett megismerkednek a népi kismesterségek néhány területével. Megtanulják a természetes és mesterséges anyagok megmunkálásának kézműves, valamint kisipari és nagyipari módjait. A papír,

a fa, az agyag, a bőr, a csont, a viasz, a linóleum, a fonalak, a textíliák, majd később a fémek, a műanyagok és a kő az, amivel ezeken a foglalkozásokon kapcsolatba kerülnek. A foglalkozások felépítése kapcsolódik a mindenkori főtanuláshoz, de alkalmazkodik az ünnepekhez és hagyományokhoz is. Fontos része ennek a foglalkozásnak a nyomdatechnika elsajátítása olyan mértékben, amilyenben az osztály újságjának, a Palacsintának az elkészítéséhez szükséges. Így például a történelem őskorának tanulásához a gyerekek agyagot, fát munkáltak meg, kapcsolódva az órán tanult eszközökhöz, építményekhez. Karácsony előtt gyertyát készítenek stb. A gyerekek megtanulnak korongozni, szóni-fonni, hímezni, varni (kézzel-géppel), megtanulják a bőrmunkákat, a fafaragást, a gyertyaöntést és a gyertyamártást, a nyomtatást, a sokszorosítási technikákat és az egyszerűbb fémmunkákat.

A foglalkozások nem korlátozódnak erre az egy napra. A tevékenységek folytathatók a szabad munkában. Az elkészült alkotásokat a gyerekek ajándékozással és környezetünk szépítésére használják.

Testnevelés

Sajnos, testnevelő tanár sincs jelenleg az iskolánkban. Ezt is kénytelenek vagyunk szakszerűtlen helyettesítéssel, az osztálytanító segítségével megoldani. A foglalkozások alkalmazkodnak a hagyományos testnevelésórákon feldolgozott tananyaghoz. Annyi módosítással, hogy időnként a gyerekek igényeit figyelembe véve a lányok a foglalkozás egy részében aerobic tornát gyakorolnak, a fiúk fociznak vagy más labdajátékot játszanak, esetleg izomerősítő gyakorlatokat végeznek súlyzóval és egyéb eszközökkel.

A következő években arra is van remény, hogy szakos kolléga irányíthatja ezt a foglalkozást is.

Ének-zene

Az éneklés nagyon fontos része a csoport életének. A gyerekek mindennap énekelnek. A beszélgetőkört megelőző órában, a gyülekezés idején elkezdődik a zenélés-éneklés. A gyerekek behozhatják hangszereiket (az utóbbi évben pályázaton nyert pénzből gitá-

rokat is vásároltunk) és eljátsszák az itt tanult vagy az otthonról ismert dalokat, népdalokat. A fő tanulás is énekléssel kezdődik, a gyerekek általában a témához kapcsolódva többszólamú dalokat (pl.: történelem – gregoriánokat, német – német énekeket) is tanulnak. A zenélés, éneklés olyan mélyen beivódott az osztály életébe, hogy a szünetek is többnyire énekléssel, zenéléssel telnek el, sőt az a szabad munka alatt is folytatódik. A zenélés kedvéért a gyerekek sok esetben még délután is együtt maradnak. Ennek az eredménye, hogy folklóregyüttest alakítottak, amely az újságunk neve alapján a Palacsinto Glasso (Palacsinta hangja) nevet kapta. Az együttest sok helyre hívták szerepelni, a legutóbbi megyei Ki mit tud?-on első helyezést nyertek. A hetente visszatérő ének-zene foglalkozásokon új dalokat és közös többszólamú éneklést, kottaolvasást, zenetörténetet tanulnak a gyerekek, nagyon sok új dalt, éneket elsajátítva, mindenféle zenét hallgatva.

Tanításon kívüli tevékenységek

Ezek a tevékenységek nem kötelezőek, teljesen szabadon részt vehet rajtuk az osztályból bárki, sőt olyanok is, akik nem a szóban forgó osztályba járnak.

A legfontosabb rendszeres délutáni foglalkozás heti két alkalommal a Palacsinto Glasso együttes próbája. Szereplések, fellépések előtt azonban szinte mindennap próbálunk.

A Palacsinta készítése és a szabad munkában megkezdett tevékenység is délután folytatódik tovább. Hetente egyszer az együttes a rendszeres nyári (balatonszemesi) tábor előkészítő foglalkozásokon is részt vesz. Ezen a foglalkozásokon a cigány folklór és tánc alapjainak gyakorlásában segítenek a gyerekek a többi osztályba járó társaiknak. (Mivel az osztály második éve egy budapesti cigány klub meghívására nyáron táborozik, a műhely lakói lemondtak a balatoni táborról, más osztályokba járó társaik javára.)

Hagyományosnak mondható az ünnepek, különösen karácsony alkalmából, hogy a tanulók saját készítésű ajándékkal (gyertya, kerámia, képeslap) lepik meg a környék intézményeiben dolgozó felnőtteket, tanárokat, illetve az idősebeket és a község lakóinak egy részét. A Palacsinta újságból is rendszer-

resen ajándékozunk a faluban. A Palacsinta Glasso együttes a községen, és azon kívül is vállal fellépéseket, amelyeken sikeresen szerepel. A megyei Ki mit tud?-on harmadik éve sikeresen vesznek részt a gyerekek. Tavaly egy verses mese dramatizálásával másodikok, idén a folklórműsorban elsőik lettek.

Anyák napján hagyományosan meglátogatjuk mindenkiné az édesanyját, s otthonaikban ajándékozunk meg és egy közös műsorral köszöntjük őket. Erre azért volt szükség, mert ugyanabban az időben elég nehéz lett volna összehívni e célból a szülőket.

Havonta kétszer – péntek délután – osztálybulit tartunk, melyeken vetélkedő, diszkó, filmzés a leggyakoribb műsor. Mindenkiné rendszeresen megünnepeljük a születésnapját, névnapját. A gyerekek minden nyáron táborba mennek. Az első és a második évben Szolnokon volt kézművestábor. A harmadik és negyedik évben Balatonszemesen, majd az Őrségben, a Vadász-tónál nyaraltak. Ez utóbbi üdülésre a Nemzeti Egészségvédelmi Intézet egyik csoportjának meghívásának köszönhetően kaptunk lehetőséget. Az ő jóvoltukból télen Lillafüreden is táboroztak négy napig a gyerekek.

Néhány alkalommal osztálykirándulásra is lehetőség nyílt. A gyerekek három alkalommal jártak Budapesten. Az elmúlt évben a Palacsinta újság 3. születésnapját ünnepelték meg a Palacsinta-napon. Az eseményre nagyon sok vendég érkezett, tévéfelvétel is készült róla. Terveink szerint a Palacsinta születésnapját az idén is megünnepeljük.

A legutóbbi közös tevékenység, hogy a műhely tagjai és barátai egy gyermekegyesületet hoztak létre abból a célból, hogy a tiszabói gyerekek továbbtanulását támogassák és a cigány hagyományokat és kultúrát ápolják. Az egyesület neve Palacsinto tehara (Palacsinta holnap).

Az egyesület a gyerekek számára az önszerveződés elsajátításának gyakorlóterepe kíván lenni.

A műhely munkájának folytatásáról szóló elképzelések, tervek

A Freinet-műhely munkáját az érvényben lévő közoktatási törvény adta lehető-

ségeket kihasználva 9–10. osztályként szeretném meghosszabbítani.

A 9–10. osztály pedagógiai programja megegyezik a Nemzeti Alaptanterv 9. és 10. osztályra ajánlott tananyagával és fejlesztési követelményekkel. Célja egyrészt, hogy a 10. osztály végére az ott megjelölt minimális teljesítményt valamennyi tanuló elérje. Másrészt a minimumon túl a tanulók egy részét olyan alapos felkészítésben szeretné részesíteni, hogy akár középiskolában vagy gimnáziumban is folytathassák tanulmányaikat.

A tanítás főleg a kialakult módon folytatódna, természetesen annak egyes elemeit a tanulók életkori sajátosságaihoz alakítva. A szaktantárgyak tanításában fontos változásra kerülne sor, aminek érdekében – lehetőségem szerint – az iskola szaktanárait kellené megkérni a csoport tanítására. (Sajnos, Tiszabón jelenleg az óriási szakos ellátatlanság miatt erre nem lehet reálisan építeni.) Megalapozottabb elképzelés az, hogy kívülről kell bevonni szakembereket az osztály tanításába, amire már a hetedik osztályban is volt példa, és ami a nyolcadik osztályban is folytatódni fog. A műhely számos nagyon jó kapcsolatot épített ki, s ennek köszönhetően néhány alkalommal vendégek által tartott magas színvonalú előadásokra, órákra került sor (pl.: előadás a Tisza élővilágáról, Kínáról, Amerikáról, a cigány kultúráról, az egészséges életéről, a szexualitásról, a régészetről, az újságírásról). Ezek az előadások nagyon jól illeszkedtek a műhely munkájához, igen hatások voltak, s mély nyomokat hagytak a gyermekekben. Gazdagították élményeiket, tudásukat. Az elmúlt évben számos egyetemista is töltött nálunk egy-két hetet, akik közül néhányan felajánlották a segítségüket.

Legutóbbi éppen ilyen és ehhez hasonló előadások finanszírozására kértünk pályázati támogatást. A műhely egyik fő támogatója a Nemzeti Egészségvédelmi Intézet egyik főmunkatársa, aki csoportjával jelenleg is tart előadásorozatot tanulóinknak. Tőlük is kaptunk ígéretet ezen előadások folytatására, kibővítésére. A Palacsinta olvasói közül is – számosan akadnak országszerte – jelezték néhányan e té-

ren a segítségüket. Amint már fentebb ismertettem, a műhely tanulási rendje lehetőséget ad arra, hogy azon témákra (tantárgyakra) is alaposan fel tudjak készülni, amelyek tanításához nincs szakképesítés. Ez utóbbi hiányát enyhíti részemről a folyamatos tanulás, valamint az egész műhely működéséhez választott módszer, a Freinet- és a Waldorf-pedagógia. Ezen pedagógiák rendelkeznek olyan metodikákkal, melyek csökkenthetik a pedagógus esetleges szakképzetlenségéből adódó hátrányokat. Ezeket a hátrányokat tovább csökkenti az a tény, hogy a 9–10. osztály éveiben már a hatodik-hetedik éve foglalkozom ugyanazzal a gyerekcsoporttal. Jól ismerem valamennyiüket, képességeiket, tudásuk szintjét, így biztosan tudom azt is, hogy miben kell őket tovább fejleszteni.

Ismerve a NAT tananyagát és fejlesztési követelményeit, vállalhatónak érzem azokat, és általuk további két év alatt alaposabb tudáshoz és a középfokú intézet elvégzéséhez alkalmas személyiség kialakításához segíthetem a műhelyben tanuló gyerekeket.

Miért szükséges két évvel meghosszabbítani a műhely munkáját?

1. A Freinet-műhelyben tanuló gyerekek tanulmányainak meghosszabbítására törvény adta lehetőség van. Az új, már érvényben lévő közoktatási törvény szerint az általános iskola 10 évfolyamból áll. A 9–10. osztály működésének finanszírozására a törvény, csakúgy mint az 1.-től a 8. évfolyamig tartó tanulócsoporthoz, a normatív támogatás és (mivel cigány etnikumról van szó) a kiegészítő normatív támogatás megkérésével van lehetőség. Ez az önkormányzat feladata. Minderre a törvény szövege lehetőséget ad.

Mivel a helyzet szokatlan és új, konkrét utánakerdeztem az ezen elképzeléssel kapcsolatos lehetőségeknek. A választ a minisztérium tanügyigazgatási osztályától és a cigány kisebbség oktatási ügyeivel foglalkozó osztályától, jelesen *Bicskei Edit*-től kaptam. Ennek lényege, hogyha az önkormányzat elfogadja a műhely pedagógiai programját, a 9–10. osztály működésének akadályja nincs.

2. A közoktatási törvényben megfogalmazott 9–10. – általános iskolai – évfolyamok bevezetésével egyetértek. A bevezetés egyik legfontosabb okának azt tartom, hogy ez a rendszer sokkal jobban figyelembe veszi a tanulók személyiségét, életkori sajátosságait, így sokkal jobban el tudja látni az általános iskola alapfeladatát. Ennek szükségességére nagyon sok bizonyítékot láthattunk itt Tiszabón az elmúlt években.

3. Az alapképzésnek a műhely által követésre váltott irány, a Freinet- és a Waldorf-pedagógiák szerint is hosszabbnak kell lennie, mint nyolc év. A pedagógiai programban a két említett pedagógia metodikája továbbra is jól felhasználható.

4. A Nemzeti Alaptanterv által közreadott tananyag és fejlesztési követelmények – melyek a 9–10. osztályra készültek – felhasználása lehetőséget ad arra, hogy a tanulóinkat alaposan felkészítsük a 10. osztály elvégzése utáni továbbtanulásra.

5. A műhely megalakításának egyik célja az volt, hogy a 8. osztály elvégzése után a tanulók sikeresebben tanuljanak tovább a középfokú intézetekben. Ennek alapfeltétele, hogy a 8. osztály végére olyan tudással rendelkezzenek, melynek alapján felvételt nyerjenek a szakmunkásképző intézetekbe, esetleg szakközépiskolákba. A műhely eddig végzett munkája, illetve saját felméréseim és egyetemista vendégeim mérése alapján megállapítható, hogy ezt a tudást a gyerekek 80%-a már most (a 7. osztályban) elérte, s a 8. osztály végére mindenki elérheti. Tehát a továbbtanulás első lépése biztosítottnak látszik. Kérdés továbbá, hányan maradnak meg az intézetekben és hányan szereznek szakmát. Ennek megítélésére át kell gondolni, mi az oka annak, hogy az elmúlt években gyermekeink év közben otthagyták a szakmunkásképző intézeteket. Véleményem szerint ennek az egyénenkénti okokon kívül – számos általánosan jellemző oka is lehet:

– A szülők egy része nem hisz abban, hogy gyermekének jobb élete lehet, ha valamilyen szakmát szerez. A családok egy részének nem éri meg, hogy a gyerek tanuljon, nem hajlandók még a minimális ál-

dozatra sem, s általában nincs is mit áldozniuk. Nem látják be, hogy nagyobb hasznára lenne a gyerekeknek a tanulás, mint a családnak az, hogy otthon marad és segíti a család munkáját. Az utóbbi idők rossz gazdasági lehetőségei és a munkanélküliség sajnos, ezt a nézetet támasztják alá.

– A családok egy részénél nincs komoly elvárás a gyerekek tanulásával, kitartásával kapcsolatban. Előfordul, hogy a szülő biztatja a gyereket, hogy ne tanuljon tovább, vagy hagyja ott a már elkezdett iskolát. Sajnos, a szülők egy részének rövid távon fontosabb az a pár száz forint is, melybe esetenként a buszbérlet kerül. Van rá példa, hogy e miatt maradt ki a gyerek a szakmunkásképzőből. Nem egy esetben előfordult, hogy egyes intézetek nem a megfelelőképpen fogadták gyermekeinket, akik emiatt nem tudtak beilleszkedni és otthagyták azokat.

– Sajnos, az utóbbi években tanulóink tanulmányi felkészültsége sem volt megfelelő. (Bár jelenleg a szakmunkásképzőbe a fiatalok máshonnan is rendkívül alacsony színvonalú tudással jelentkeznek.) Sokszor még az alapvető számolási, olvasási és íráskészség sem volt esetükben elégséges, ami véleményem szerint az iskola rendszerében rejlő ellentmondások miatt fordulhatott elő. Így tanulóink a szóban forgó intézetekben – mivel alapkészségeik hiányosak, tanulási szokásaik kialakulatlanok voltak – leküzdhetetlen akadályokba ütköztek, ami ismét csak ezen intézetek elhagyására készítette őket. Itt nem említem okként a szakmunkásképzők egy részének nem megfelelő pedagógiai módszereit, melyek szintén nem a tanulók ottmaradását szolgálták.

6. Végül ami a 9–10. osztály melletti évek között a legfontosabb, véleményem szerint az, hogy a gyerekek tizennégy éves korban, a B. osztály után alkalmatlanok, éretlenek még arra, hogy pályát válasszanak. Nem képesek arra, hogy az életükre nézve igen fontos kérdésben felelősséggel mérlegelni tudjanak. Kezdetén vannak a kamaszknak, tele vannak félelemmel, kilátástalansággal, önmaguk építésével, kialakításával vannak elfoglalva. Szemben állnak a világ-

gal, mindenkivel, a múlttal, a jövő ismeretlen még számukra, hamar kiborulnak, sokszor kapkodnak, szertelenek, felelőtlenek, elhamarkodottan cselekednek. Nehezen tudnak még elszakadni a szülői háztól, a számukra kiszámítható, biztonságos helytől, ahonnan kiszakadva elbizonytalanodnak, talajtalanná válnak. Nincs még meg bennük az a kitartás, szívósság, ami ahhoz kell, hogy egy idegen környezetben keményen dolgozzanak, alkalmazkodjanak, ha sokan szeretnének is továbbtanulni, tizennégy évesen még nem elég erősek ahhoz, hogy szembeforduljanak azzal az esetleges szülői akarat-tal, amely nem támogatja őket a továbbtanulásukban. Még két évre szükségük van ahhoz, hogy biztosabban álljanak a lábukon, és tizenhat évesen megalapozottabb tudással, erősebb lélekkel sokkal nagyobb eséllyel végezhetik el a középfokú intézeteket.

A gyerekek szülei valamennyien támogatják a 9. és 10. osztályról való elképzé-
léseimet.

Röviden összefoglalva: a tiszabői iskolakísérlet nyomán alakult Freinet-műhely, melynek célja az volt, hogy a gyerekek továbbtanulásához szükséges első lépést (a tudás és felvételi) biztosítsa, megvalósult.

Nem biztosított viszont az, hogy gyermekeink el is végzik azt a szakmunkásképzőt vagy középiskolát, ahová felvételt nyernek. Ezért indokoltnak tartom ezen cél érdekében még két évvel meghosszabbítani a Freinet-műhelyben tanuló gyerekek képzését.

Imrei István

Jegyzet

(1) Palacsinta: A Freinet-műhely „lakóinak” a lapja. A gyerekek saját maguk írják és sokszorosítják nyomdatechnikai eljárásokkal. Az újság rendszeresen készül, általában valamilyen téma köré szerveződik, mint például a karácsony, tavasz, táborozás stb. Körülbelül 200–300 példányban készül.

(2) Munkakártya: a munkakártyákon szereplő feladatok az éppen adott tananyagból állnak össze. Ezek részben a könyvek, munkafüzetek kész feladatai alapján, részben a tanító ötletei nyomán készülnek. Minden munkakártyához ellenőrző lap tartozik, így a tanulók önmagukat is ellenőrzik.